

*С. В. Алтухова,
викладач кафедри германських і східних мов
факультету лінгвістики та перекладу,
Міжнародний гуманітарний університет*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ KATZE/КІШКА У НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Стаття присвячена порівнянню фразеологізмів з компонентом Katze / кішка у німецькій та українській мовах у структурно-граматичному плані. Був здійснений аналіз фразеологічних одиниць, порівняно їх структуру шляхом суцільної вибірки з Німецько-українського фразеологічного словника Гаврися В. І. та Пророченко О. П. [1].

Мета нашого дослідження – синхронне порівняння фразеологізмів із компонентом Katze / кішка у структурно-граматичному плані. За допомогою цього порівняння можна виявити істотні міжмовні подібності і відмінності. При порівнянні цих фразеологічних одиниць ми звернули увагу на специфіку мов, їх спорідненість та значні відмінності у граматичній структурі. Варто пам'ятати, що «у фразеологічних одиницях можна побачити чітку фіксованість компонентів, а відношення між ними міцно закріплені і вони характеризуються постійним відтворенням певного лексичного складу, різноманітністю граматичної структури, яка, як правило, зберігається незмінною» [2].

Досліджені нами фразеологічні одиниці досить різноманітні за своєю структурою: від сполучення до складнопідрядного речення. Приймаючи це до уваги, ми виділили основні структурно-граматичні моделі порівнюваних фразеологізмів з головним компонентом Katze / кішка:

1) Стійкі фрази. Це такі фразеологічні одиниці, які еквівалентні вільним реченням.

2) Фраземи. Вони еквівалентні значенню слова, але за формою – вільні сполучення слів.

До першого типу стійких фраз відносяться більшою мірою прислів'я, приказки та крилаті вирази. За своєю структурою цей тип фразеологізмів не є однорідним. Ми виділили тут три різновиди, а саме:

1. Фразеологізми із структурою простого речення – поширених непоширених, стверджувальних, спонукальних і заперечних: «Sieht doch die Katze den Kaiser an!» – «іншим можна, а чому мені не можна?» [1, с. 372]; «die Katze springt immer auf die alten Füße» – «усе йде своєю чергою, своїм звичаєм» [1, с. 373]; «da ist keine Katze» «тут нема нікого, жодної душі» [1, с. 373]; «das trägt eine Katze auf dem Schwanz fort» – «чого-небудь дуже мало» [1, с. 373]; «es hagelt Katzen» – «жахлива погода» [1, с. 373]; «das ist für die Katz (e)» – «усе це даремно, марно» [1, с. 373]; «gebrühte Katze scheut auch kaltes Wasser» – «хто обпікся на окропі, той і на холодну воду дмухає» [1, с. 373]; «gesoffene Katze scheut den kochenden Kessel» – «обпікся на молоці, то й на воду студить» [1, с. 373]; «bei Nacht (oder nachts) sind alle Katzen grau» – «уночі всі коти сірі» [1, с. 373]; «die Katze lässt das Mäusen nicht» – «куди бик привик, туди й завертає» [1, с. 373]; «grindige Katzen leben lange» – «скрипуче колесо довше ходить» [1, с. 373]; «für die Mäuslein ist die Katze ein wildes Tier» –

«дужче за кішку нема нікого для мишки» [1, с. 373]; «das macht der Katze keinen Buckel»– «від цього гірше не буде» [1, с. 374].

Структура німецьких і українських фразеологізмів в цій групі не завжди співпадає, в українській мові прослідковується ускладнення структури фразеологізмів, це не завжди прості речення, як в німецькій.

2. Фразеологізми з структурою складносурядного речення: «Reis eine Katze nach Frankreich, so kommt ein Mausfänger wieder» – «ворона й за море літає, та дурна вертається» [1, с. 373]; «die Katze möchte der Fische wohl, sie mag aber die Füße nicht naß machen»– «ласа кішка до риби, та в воду лізти не хоче» [1, с. 373]; «der Katze Scherz, der Mäuse Tod» – «котові жарти, а мишці плач» [1, с. 374]; «der Katze den Speck, dem Wolfe die Schafe befehlen» – «приставити вовка до отари» [1, с. 374].

3. Фразеологічні одиниці із структурою складнопідрядного речення (часу, означальні, порівняльні), наприклад: «Wenn die Katze fort ist, tanzen die Mäuse»– «як kota дома нема, то миші по столу бігають» [1, с. 373]; «je mehr man die Katze streichelt, desto höher trägt sie den Schwanz» – «чим більше кицьку гладиш, тим вона вище горб підймає» [1, с. 374]; «hüte dich vor den Katzen, die vorne lecken und hinten kratzen»– «улесливий приятель схожий на кішку: спереду ласкає, а ззаду кусає» [1, с. 374].

Фраземи, співвідносні з словосполученнями в німецькій мові, можуть мати різноманітну структуру в українській мові, тому ми можемо виділити наступні групи:

До першої групи відносяться моделі, які спільні для обох мов, зокрема:

1) Прикметник + іменник: «eine falsche Katze»– «нещира людина» [1, с. 372]; «eine fescche Katze»– «гарненька дівчина» [1, с. 372].

2) Іменник + (прийменник) + іменник + дієслово: «der Katze die Schelle umhängen»– «називати речі своїми іменами» [1, с. 373]; «die Katze im Sack kaufen»– «купувати kota в мішку» [1, с. 373]; «die Katze im Sack verkaufen»– «продати kota в мішку» [1, с. 373].

До другої групи належать відмінні за своєю структурою групи двох мов:

1) В німецькій мові іменник + іменник + дієслово, в українській іменник + дієслово: «der Katze den Schmer abkaufen»– «спіймати облизня» [1, с. 373].

2) В німецькій мові іменник + прийменник + іменник + дієслово, в українській іменник + дієслово: «die Katze aus dem Sack lassen»– «розголосити таємницю» [1, с. 373].

3) В німецькій мові прикметник + іменник, а в українській – іменник + прийменник + числівник + іменник: «die neunschwänzige Katze»– «батіг з дев'ятьма ремінцями» [1, с. 372].

4) В німецькій мові іменник + займенник + прийменник + іменник + дієслово, в українській мові – прикметник + іменник: «die Katze, die sich in den Schwanz beißt»– «нескінченна справа» [1, с. 373]

В третій групі знаходяться компаративні фразеологізми, важливим компонентом є порівняльне слово *wie*.

1) *Wie* + іменник + прийменник + іменник + дієслово: «wie die Katze mit der Maus spielen»– «гратися як кіт з мишею» [1, с. 373].

2) Прикметник + *wie* + іменник + *wie* + іменник: «diebisch wie eine Katze, furchtsam wie ein Hase»– «лякливий як заєць, а шкідливий як кішка» [1, с. 373].

Ці структури спільні для обох мов.

3) В окрему групу входять компаративні фразеологізми, які мають не еквівалентну структуру в порівнюваних мовах:

а) в німецькій мові *wie* + іменник + прийменник + (прикметник) + дієслово, в українській – дієслово + прикметник + іменник: «*wie die Katze um den (heißen) Brei herumgehen*»– «обходити делікатне питання» [1, с. 373].

б) в німецькій мові займенник + дієслово + прислівник + прийменник + іменник + *wie* + іменник, в українській – прислівник + прикметник + прийменник + іменник + дієслово: «*jemand fällt immer auf die Füße wie die Katze*»– «завжди сухим з води виходить» [1, с. 373].

Підсумовуючи, ми встановили, що в обох порівнюваних мовах є фразеологічні одиниці з тотожною граматичною структурою і яким властива висока структурна еквівалентність.

Розглянувши побудову фразеологічних одиниць німецької та української мов, слід враховувати, що німецькій мові притаманна більша різноманітність структурно-синтаксичних типів. Крім того, в процесі порівняння мов встановлені спільні для них риси, що свідчить про наявність лінгвістичних універсалій, «які тепер досить активно вивчаються, і займають значне місце у розробці загальної теорії мови» [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Гавриць В. І., Пророченко О. П. Німецько-український фразеологічний словник : в 2 т. / В. І. Гавриць, О. П. Пророченко. – К. : Рад. школа, 1981. Т. 1. – 416 с.
2. Полигач І. О. Зіставлення фразеологізмів з компонентом *Auge/око* у німецькій та українській мовах у структурно-граматичному плані [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gisap.eu/ru/node/430>

*А. О. Велика,
викладач кафедри іноземних мов професійного спілкування
факультету лінгвістики та перекладу,
Міжнародний гуманітарний університет*

МОВНЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК СКЛАДНИК ДЕРЖАВНОЇ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ

До мовної політики належить питання мовного планування, яке набуло поширення в 60-х роках ХХ ст. у зв'язку з дослідженнями національно-мовних проблем у країнах, що розвиваються.

У статті досліджується термін «мовне планування», історія його походження, розглядаються основні завдання цього напрямку мовної політики.

Мовне планування було актуальне для країн, які довгий час перебували у складі імперій і в яких культивувалася й утверджувалася як соціально престижна мова метрополії. Оцінка рівня розвитку мови та її здатності обслуговувати всі сфери життя соціуму, виступати важливим складником розвитку національної культури та освіти залежить від здійснюваної у державі мовної політики [2].

Також уживаються інші терміни на позначення «мовного планування»: «мовне облаштування» використовується французами, а «мовна нормалізація» притаманний каталонцям [1, с. 310]. Саме в кінці 90-х років термін «мовна політика» набув поширення. Л. Лазаренко виокремила мовну політику та мовне планування, взяв-